

ONLAYN TA'LIMNING AFZALLIK VA KAMCHILIKLARI

Qo'qon universiteti Andijon filiali talabasi

Abdumannopov Maxdiy Saidkamoldin o'g'li

Ilmiy rahbar: Qo'qon universiteti Andijon filiali o'qituvchisi

Alihodjayev Shoxruxbek Xabibullo o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada onlayn ta'lim tizimining zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni, uning afzallik va kamchiliklari tahlil qilinadi. Jumladan, masofadan turib ta'lim olish imkoniyati, vaqt va mablag' tejalishi, ta'lim resurslaridan erkin foydalanish kabi ijobiy jihatlari yoritilgan. Shu bilan birga, internetga qaramlik, amaliy mashg'ulotlarning cheklanganligi, o'quvchilar motivatsiyasining pasayishi kabi muammolar ham ko'rib chiqilgan. Maqolada onlayn ta'limning samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, elektron ta'lim, internet, ta'lim tizimi, innovatsion yondashuv, virtual dars, ta'lim samaradorligi, zamonaviy pedagogika.

KIRISH

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Kompyuter texnologiyalari, mobil qurilmalar, yuqori tezlikdagi internet hamda turli xil raqamli platformalarning keng ommalashuvi natijasida ta'lim tizimi ham yangi bosqichga ko'tarildi. Ayniqsa, pandemiya davridan so'ng masofaviy ta'limga bo'lgan talab keskin oshib, ko'plab oliy va umumta'lim muassasalari dars jarayonlarini onlayn shaklda tashkil etishga o'tdi. Hozirgi kunda onlayn ta'lim vaqtinchalik choradan ko'ra, zamonaviy ta'lim tizimining muhim va ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

Masofadan turib ta'lim olish tizimi turli yoshdagi o'quvchilar, talabalar hamda mutaxassislar uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Shu bilan birga, bu tizimning ham o'ziga xos afzalliklari va kamchiliklari mavjud. Quyida onlayn ta'limning ijobiy jihatlari, mavjud muammolari hamda ularni bartaraf etish yo'llari haqida batafsil fikr yuritiladi.[1]

Onlayn ta'limning asosiy ustunliklaridan biri uning qulay va moslashuvchan ekanligidir. O'quvchi yoki talaba internet mavjud bo'lgan istalgan hududda turib darslarni o'zlashtirishi mumkin. Bu esa, ayniqsa, uzoq hududlarda yashovchi, ish bilan band bo'lgan yoki jismoniy imkoniyati cheklangan insonlar uchun juda katta imkoniyat yaratadi. Masalan, ayrim talabalar bir vaqtning o'zida ishlab, bo'sh vaqtda onlayn darslarda qatnashish imkoniga ega bo'ladilar. An'anaviy ta'limda esa bunday erkinlik cheklangan hisoblanadi.

Bundan tashqari, onlayn darslarni qayta ko'rish imkoniyati mavjudligi ham ta'lim samaradorligini oshiradi. Talabalar tushunmagan mavzularini takroran ko'rib chiqib,

20-May, 2026-yil

bilimlarini mustahkamlashlari mumkin. Bu esa murakkab mavzularni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Onlayn ta’limning yana bir muhim afzalligi — iqtisodiy jihatdan tejamkorligidir. Masofaviy ta’limda transport, yashash joyi, kommunal xizmatlar yoki bosma darsliklar uchun ortiqcha xarajat talab qilinmaydi. Ko‘plab elektron platformalarda bepul kurslar, video darslar va o‘quv materiallari taqdim etilishi ta’lim olish imkoniyatini yanada kengaytiradi. Shu bilan birga, ta’lim muassasalari ham bir vaqtning o‘zida katta auditoriyaga dars o‘tish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.[2]

Internet orqali dunyoning nufuzli universitetlari va xalqaro o‘quv markazlari tomonidan tashkil etilgan kurslarda qatnashish imkoniyati ham onlayn ta’limning muhim ustunliklaridan biridir. Talabalar o‘z qiziqishlari va ehtiyojlariga qarab dasturlash, iqtisodiyot, xorijiy tillar, muhandislik, psixologiya yoki san’at kabi ko‘plab yo‘nalishlardan birini tanlashlari mumkin. Bu esa global bilim almashinuvi va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, onlayn ta’lim jarayonida turli raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilarning texnologik savodxonligini oshiradi. Videokonferensiyalar, elektron testlar, virtual laboratoriyalar va maxsus dasturlar bilan ishlash orqali talabalar zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtiradilar. Bugungi mehnat bozorida esa raqamli ko‘nikmalarga ega mutaxassislar talab tobora ortib bormoqda.[3]

Shunga qaramay, onlayn ta’limning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Eng avvalo, masofaviy ta’limda o‘zini-o‘zi nazorat qilish masalasi muhim muammo hisoblanadi. Bevosita nazoratning sustligi sababli ayrim talabalar darslarga yetarli darajada e’tibor qaratmaydi yoki topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarmaydi. Mustaqil ta’lim olish ko‘nikmasiga ega bo‘lmagan o‘quvchilar uchun bu holat ta’lim samaradorligining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, an’anaviy ta’limdagi jonli muloqotning yetishmasligi ham muhim kamchiliklardan biri hisoblanadi. Auditoriyada yuzma-yuz muloqot qilish, jamoaviy ishlarda ishtirok etish va o‘qituvchi bilan bevosita fikr almashish imkoniyati onlayn tizimda cheklangan bo‘ladi. Ba’zi hollarda talabalar videodarslarda faol qatnashmasligi yoki texnik nosozliklar sababli dars jarayonidan chetda qolishi mumkin.

Texnik muammolar va internetga bog‘liqlik ham onlayn ta’limning asosiy muammolaridan biridir. Internet tezligining pastligi, elektr energiyasi bilan bog‘liq uzilishlar yoki zamonaviy qurilmalar yetishmasligi ayrim hududlarda masofaviy ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.[4]

Amaliy mashg‘ulotlarga asoslangan fanlarni masofadan o‘qitish ham qiyinchilik tug‘diradi. Xususan, tibbiyot, kimyo, fizika yoki muhandislik kabi sohalarda laboratoriya tajribalari muhim o‘rin tutadi. Virtual laboratoriyalar mavjud bo‘lsa-da, ular real amaliyotni to‘liq almashtira olmaydi.

Mazkur muammolarni kamaytirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Avvalo, kuchli internet infratuzilmasini shakllantirish va zamonaviy texnik

20-May, 2026-yil

vositalarni keng joriy etish zarur. Shu bilan birga, talabalarni rag‘batlantiruvchi onlayn motivatsiya tizimlarini yaratish ham muhim ahamiyatga ega. Eng samarali yechimlardan biri sifatida aralash ta’lim modelidan foydalanish tavsiya etiladi. Bunda an’anaviy va onlayn ta’lim usullari uyg‘unlashtirilib, har ikkala tizimning afzalliklaridan samarali foydalaniladi. Shuningdek, virtual laboratoriyalarni rivojlantirish va o‘qituvchilarning raqamli pedagogika bo‘yicha malakasini oshirish ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, onlayn ta’lim bugungi kunda zamonaviy ta’lim tizimining ajralmas qismiga aylanmoqda. Uning qulaylik, moslashuvchanlik, iqtisodiy tejamkorlik va keng imkoniyatlar kabi ko‘plab afzalliklari mavjud. Shu bilan birga, nazoratning sustligi, texnik muammolar va amaliy mashg‘ulotlarning cheklanganligi kabi ayrim kamchiliklar ham mavjud. Kelajakda ta’lim sifatini oshirish uchun an’anaviy va onlayn ta’limning eng yaxshi jihatlari birlashtirgan aralash ta’lim modelini keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT:

1. Abduqodirov A.A. Masofaviy ta’lim va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 256 b.
2. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020. – 214 b.
3. Polat E.S. Distansionnoye obucheniye: teoriya i praktika. – Moskva: Akademiya, 2019. – 320 s.
4. UNESCO. Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action. – Paris, 2021.
5. World Bank. Remote Learning and COVID-19: The Use of Educational Technologies. – Washington, 2022.